

Еуразия Технологиялық Университеті

Тақырыбы:

Басқару жүйесіндегі бухгалтерлік есептің
жалпы сипаттамасы

Орындаған: Батталова Сымбат
Тексерген: Успанова Жанар

Алматы 2016

Жоспар:

Кіріспе

1. Бухгалтерлік басқару есебінің пәні және экономикалық мәні

1.1 Басқару есебі – бухгалтерлік есеп жүйесінің элементі

1.2 Бухгалтерлік басқару есептің жалпы сипаттамасы

2.1 Бухгалтерлік басқару есебінің заңнамалық және әдіснамалық негіздері

2.2 Өндірістік есеп және оның өндірісті басқарудағы рөлі

2.3 Менеджер мен бухгалтер – басқару процесінің сарапшысы

3. Қорытынды

4. Қолданылған әдебиеттер тізімі

Бухгалтерлік есеп — кәсіпорынның қызметі туралы расталған деректер алу мақсатымен оның қаржы-шаруашылық қызметін бақылау, қорытындылау және бейнелеу әдістемесі мен жүйесі; кәсіпорынның ресурстарын және қаржы-шаруашылық қызметінің нәтижелерін есептеу жүйесі. Ол қабылданған ережелер бойынша құжаттардың белгіленген нысандарын пайдалана отырып жүргізіледі. Бухгалтерлік есеп-қисаптың зерттеу объектілері — ақшалай нысанда тұлғаланған шаруашылық құрал-жабдығы, олардың өндіріс, орналасу, айналыс барысындағы қозғалысы, сондай-ақ олардың құралу және пайдаланылу көздері. [1]

Бухгалтерлік есеп заңды тұлғалардың қорлары мен қор көздерін және қаржы айналысын, шаруашылық операцияларының мазмұнын нақты құжаттар негізінде үздіксіз және өзара байланысын сақтай отырып, арнайы өлшеу бірлігімен тіркеп отыру. Бухгалтерлік есеп жүргізу құжаттау мен түгелдеу, есеп-шоттар мен екіжақты жазу, бағалау мен өзіндік құнын шығару, баланс пен қорытынды есеп әдістеріне негізделген.

1997 жылдан бастап Қазақстанда Бухгалтерлік есеп халықаралық стандарт жүйесіне көшірілді. Бухгалтерлік стандарт — есеп көрсеткіштерін арнайы ережелерге сай бағалау, өлшеу және шаруашылық операцияларының маңызын анықтау мен ажырату тәртібі. Халықаралық стандартқа сай, бухгалтерлік есеп қаржы және басқарушы есеп салаларынан тұрады. Қаржы есебі қаржы салымшылары мен несие берушілер, заңды тұлғалардың дамуына үлес қосушылар, шетелдік инвесторлар т.б. үшін жүргізіледі. Басқарушы есеп заңды тұлғалардың өз ішінде басқару жүйесін жетілдіру, ішкі резерв қорларын табу, оны іске қосу мақсатында жүргізіледі. Қазақстандағы заңды тұлғалар жыл сайын аталмыш есеп салаларына қосымша өз кәсіпорнының есеп саясатын, оны жүргізудің принциптерін, қолданылатын есепшоттар жүйесінің тізімін жасап, бекітіп, арнайы орындарға тапсырып отырады.

1997 жылдан бастап [Қазақстанда](#) Бухгалтерлік есеп халықаралық стандарт жүйесіне көшірілді. [Бухгалтерлік стандарт](#) — есеп көрсеткіштерін арнайы ережелерге сай бағалау, өлшеу және шаруашылық операцияларының маңызын анықтау мен ажырату тәртібі. Халықаралық стандартқа сай, бухгалтерлік есеп қаржы және басқарушы есеп салаларынан тұрады. [Қаржы](#) есебі қаржы салымшылары мен [несие](#) берушілер, заңды тұлғалардың дамуына үлес қосушылар, шетелдік инвесторлар т.б. үшін жүргізіледі. Басқарушы есеп заңды тұлғалардың өз ішінде басқару жүйесін жетілдіру, ішкі [резерв](#) қорларын табу, оны іске қосу мақсатында жүргізіледі. [Қазақстандағы](#) заңды тұлғалар жыл сайын аталмыш есеп салаларына қосымша өз кәсіпорнының есеп саясатын, оны жүргізудің принциптерін, қолданылатын [есепшоттар](#) жүйесінің тізімін жасап, бекітіп, арнайы орындарға тапсырып отырады.

Тиісті [заң актілері](#) мен нормативтік материалдардың және есеп стандарттарының талабына сай, Бухгалтерлік есеп объектілерінде қолданылатын бірнеше әдістер ішінен заңды тұлғалардың өзіне ыңғайлы жолын таңдап алуы есеп саясатын көрсетсе, кең көлемде қолданылатын Бухгалтерлік есепке тән ережелер жүйесі (екіжақтылық, [консервативтік](#), [автономиялық](#), сәйкестікке келтіру, сату, т.б.) есеп принципіне жатады.

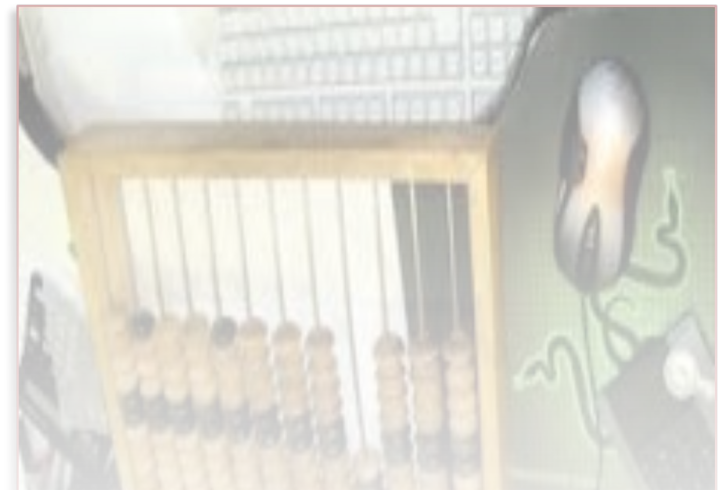
Бухгалтерлік есеп жүргізудегі басты құрал — есепшоттар жүйесі. Онда заңды тұлғалардың әрбір есепшоты нөмірленген. Бухгалтерлік есеп көрсеткіштері (мәліметтері) [бухгалтерлік баланс](#) жасау арқылы қорытындыланады.

Бухгалтерлік есептің әдістері мен принциптері

Кез келген ғылымның, соның ішінде бухгалтерлік өз принципінің болуы заңдылық.

Латын тілінен аударғанда принцип сөзі мағынасы жағынан- бастамасы негізі деген түсінікті білдіреді. Қаржылық есеп берутұжырымдамасы (концепциясы) шаруашылық үрдістерібарысында шешім қабылдау үшін бухгалтерлік ақпараттық мәліметтердің қажеттілігін анықтайды. Жалпы оқулықтар мен оқу құралдарын оқи отырып бухгалтерлік есептің жиырмадан астам принципін кездестіруге болады. Қазақстан Республикасының бухгалтерлік есеп стандарттарында бухгалтерлік есептің мына төмендегідей принципі анықталған:

- есептеу;
- түсініктілік;
- мәнділік;
- маңыздылық;
- сенімділік;
- әділетгі әрі тура көрсету;
- бейтараптық;
- сақтық;
- толықтылық;
- салыстырмалық;
- дәйектілік.

Құжаттау. Барлық ұйымдарда өздерінің күнделікті жұмысы барысында әр түрлі шаруашылық операциялары орындалады. Ал бұл операцияларды бухгалтерлік есепке алу үшін оларға алдымен құжаттар толтырылуы қажет. Құжат орындалған операцияның жазбаша түріндегі анықтамасы болып табылады. Құжатқа орындалған операцияның аталынуы, мазмұны орындалған уақыты, өлшем бірлігі, орындаушы немесе тапсырушы мен қабылдап алушы адамдардың аты жөні, тағы басқа деректер толтырылады. Құжаттар заңды түрде белгіленген дәлелді ақпараттық мәлімет болып есептелінеді. Құжатта міндетті түрде көрсетілуге тиісті мәліметтерді деректеме (реквизит) деп те атайды.

Түгендеу. Шаруашылық құрамдары мен қаржылық міндеттемелерін нақты барын белгілі бір мерзімге бухгалтерлік есеп мәліметтерімен салыстыру жолымен анықтау.

Шоттар. Шаруашылық құралдарын, олардың құру көздерін және шаруашылық әрекеттерін екі жақты жазу әдісімен шартталған саналы біртекті белгілері бойынша топтастыру және ағымдағы есепке алу.

Екі жақты жазу. Шаруашылық әрекеттерді бір мезгілде, бірдей соммада екі шотта көрсету, яғни әрбір шаруашылық әрекетін екі рет тең соммамен бір шоттың дебетінде және басқа шоттың кредитінде жазу әдісі.

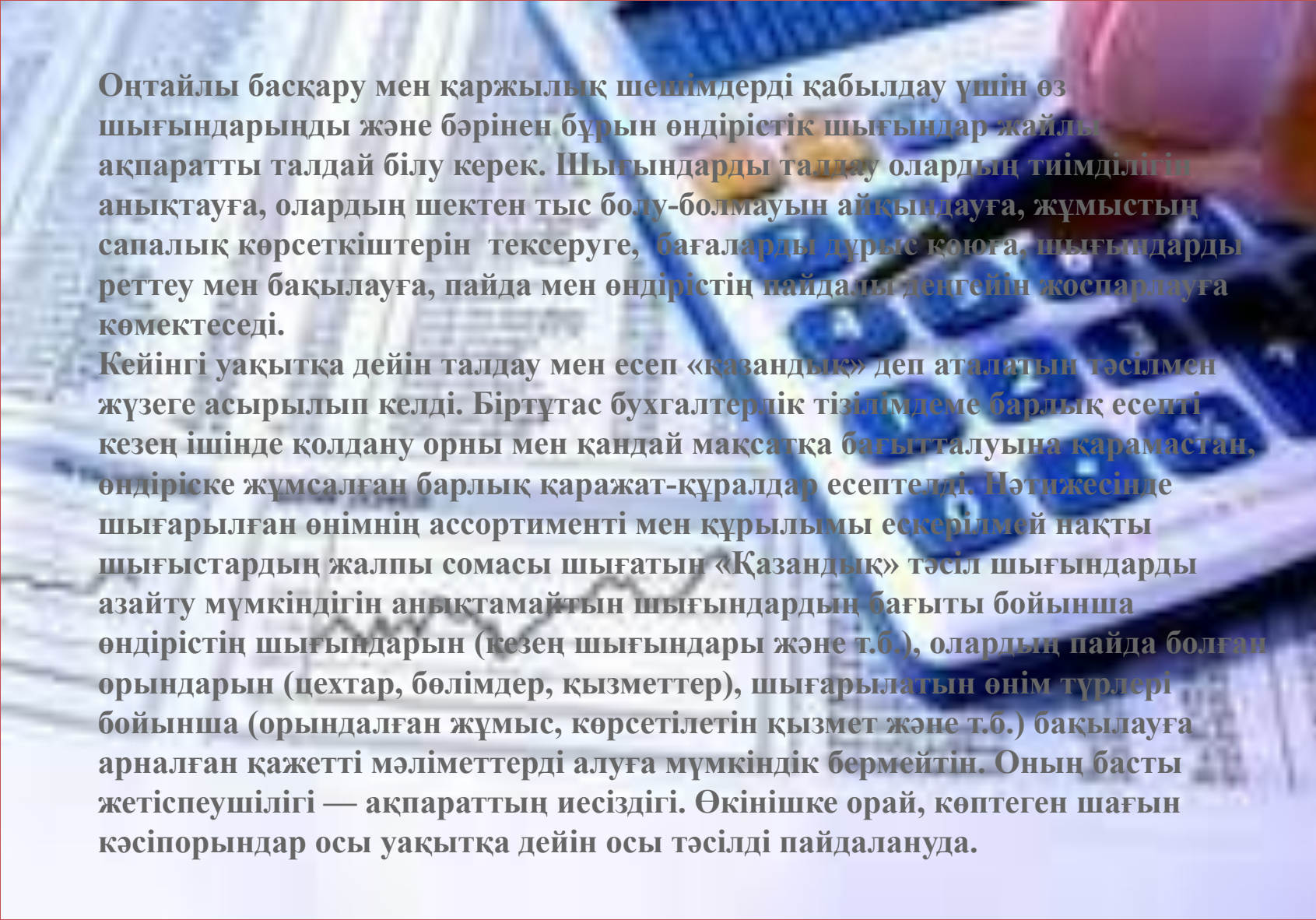
Бағалау Жалпы кәсіпорын бойынша ағымдағы немесе есепті кезеңге жалпылама мәліметтерді алу үшін шаруашылық құралдарын, міндеттемелерді және шаруашылық әрекеттерін ақшалай түрде көрсету әдісі.

Калькуляциялау. Шығындарды топтастыру, өнімдердің жеке бір түрлерін және өндіріліп дайындалған материалдық құндылықтарын, өзіндік құнын анықтау.

Бухгалтерлік баланс. Белгілі бір мерзімде және ақшалай бағалау мен көрсетілген кәсіпорынның шаруашылық құралдарын экономикалық топтастыру және жалпылау әдісі болып табылады.

Есеп беру. Есепті кезеңге кәсіпорынның шаруашылық құралдарын, міндеттемелердің қозғалысын және қаржылық жағдайын сипаттайтын әрбір белгілі бір кесте нысанында көрсетілген бухгалтерлік есеп көрсеткіштерінің жиынтығы.

Біздің елімізде бухгалтерлік есеп орталықтандырылған мемлекеттік басқарудың ақпараттық қажеттіліктеріне бағынады. Сондықтан ақпараттық қажеттіліктерді дамытудың табиғи процесі ірі ішкі өндірістік маманданған және еңбек кооперациясының тармақталған жүйесі бар көп деңгейлі құрылымды кәсіпорындардың басқармалары жасанды түрде жоғарыдан тежеді. Нәтижесінде тұтастай ішкі өндірістік басқарма мен оның орталық буыны ішкі марка тұрақты қажеттілікті сезінді және әлі де сезінуде. 1937 ж. 1 қаңтардан бастап жүрген кәсіпорындардың қаржылық-шаруашылық қызметінің бухгалтер есебі шоттарының бас жоспары мен 2003 ж. 1 қаңтардан бастап қолданысқа енген. Шоттардың үлгі жоспары өндірістілік басқаруды есептік-шаруашылық қамтамасыз ету деңгейін күмәнсіз көтеруге тиісті. Жалпы және басқару есебін бөлуді қарастырады. Сонымен қатар, басқару есебінің оқшауланып бөлініп шығуы нарықтық экономика принциптерінің бірі болып табылатын кәсіпорының коммерциялық құпияларын сақтауды қамтамасыз етеді.

Оңтайлы басқару мен қаржылық шешімдерді қабылдау үшін өз шығындарыңды және бәрінен бұрын өндірістік шығындар жайлы ақпаратты талдай білу керек. Шығындарды талдау олардың тиімділігін анықтауға, олардың шектен тыс болу-болмауын айқындауға, жұмыстың сапалық көрсеткіштерін тексеруге, бағаларды дұрыс қоюға, шығындарды реттеу мен бақылауға, пайда мен өндірістің пайдалы деңгейін жоспарлауға көмектеседі.

Кейінгі уақытқа дейін талдау мен есеп «қазандық» деп аталатын тәсілмен жүзеге асырылып келді. Біртұтас бухгалтерлік тізімдеме барлық есепті кезең ішінде қолдану орны мен қандай мақсатқа бағытталуына қарамастан, өндіріске жұмсалған барлық қаражат-құралдар есептелді. Нәтижесінде шығарылған өнімнің ассортименті мен құрылымы ескерілмей нақты шығыстардың жалпы сомасы шығатын «Қазандық» тәсіл шығындарды азайту мүмкіндігін анықтамайтын шығындардың бағыты бойынша өндірістің шығындарын (кезең шығындары және т.б.), олардың пайда болған орындарын (цехтар, бөлімдер, қызметтер), шығарылатын өнім түрлері бойынша (орындалған жұмыс, көрсетілетін қызмет және т.б.) бақылауға арналған қажетті мәліметтерді алуға мүмкіндік бермейтін. Оның басты жетіспеушілігі — ақпараттың иесіздігі. Өкінішке орай, көптеген шағын кәсіпорындар осы уақытқа дейін осы тәсілді пайдалануда.

Табыс алынған, ал шығындар жұмсалған сәтінде есепке алынады, зияндар, операциялар мен оқиғалар бухгалтерлік есепте көрсетіледі және қатысты кезеңнің қаржылық есебіне кіреді.

Осы принципі бойынша құрылған, қаржылық есеп беру өткен операциялар мен басқадай оқиғалар туралы ақпаратпен қамтамасыз етеді, ол ақшалай қаражат алынған немесе төленген кезде емес, экономикалық шешім қабылдау кезінде пайдаланушылар үшін өте маңызды.

Қаржылық есеп берудің негізгі саналық сипаттамалары:

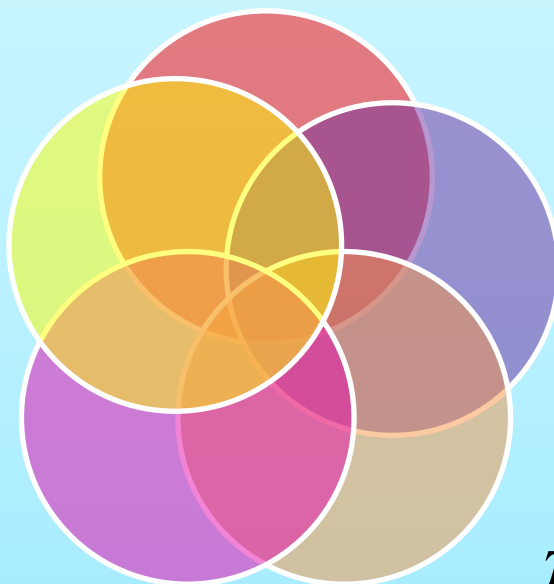
Бейтараптылық.

Уақыттылық

Байқампаздық

Салыстырмалылық

Толықтылық.

бухгалтерлік есеп ақпараттары

тындық

өз уақытында

*қажетті
делділік*

Қорытынды:

Бүгінгі таңда ел экономикасының нарықтық жолға көшуіне байланысты жаңа кәсіпкерлік қызметтердің пайда бола бастауына сәйкес бухгалтерлік есептің маңызы мен рөлі арта түсуде. Осыған орай бухгалтерлік есептің мазмұны мен құрылымына өзгерістер енгізілді. Елімізде жүргізіліп отырған бухгалтерлік есеп толығымен халықаралық қаржылық есеп беру талаптарына сай орындалады. Міне осыларды ескере отырып бұрын есепші деп саналып келген бухгалтер маманы кәсіпорынның қаржылық жағдайын анықтап, бағалап, есептеп отырумен қатар кәсіпорынның алдағы уақыттағы экономикалық әл-ауқатын дамыту жолдарын жоспарлай білуі қажет. Сондықтан да кез келген елде бухгалтер мамандарын барынша білімді етіп даярлау сол елдегі ұйымдардың экономикалық жағынан тұрақты дамуына кепілдік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1) <https://kk.wikipedia>.
- 2) Бухгалтерлік есеп құралы